

Bas van Putten. *Liefdesgeschiedenis*. Verslag van het vergaan. Contact

Is *Liefdesgeschiedenis*, het vijfde boek van Bas van Putten, een roman? Het staat er niet bij, volgens de ondertitel krijgen we een 'verslag van het vergaan' te lezen; het is bovendien Van Puttens eerste boek dat in de ik-vorm is geschreven. Dat wijst op een autobiografisch karakter, ware het niet dat halverwege het boek blijkt dat de verteller 'Metten' heet en niet Bas. Maakt het iets uit of dit een roman is of een autobiografische tekst? In elk geval niet voor de betrokkenheid van de verteller, noch voor de inzet waarmee hij verslag uitbrengt van het 'drama' dat hem is overkomen.

Dat drama betreft niet zozeer de aangekondigde dood van zijn moeder (die te horen heeft gekregen dat zij slokdarmkanker heeft in een ongeneeslijk stadium), als wel de reactie hierop van zijn vader: hij wordt - letterlijk - gek van verdriet en moet tenslotte worden opgenomen in een psychiatrische inrichting.

De reactie van de verteller laat in eerste instantie niet veel te raden over: hij is woedend op papa, die met zijn defaitisme en egoïstische getreue het lijden van zijn dappere en doodzieke vrouw alleen maar vergroot. In een eerdere versie (waaruit een paar bladzijden worden geciteerd) is verteller Metten vervuld van 'haat'; al schrijvend neemt hij wraak op zijn vader, hij ziet het zelfs als een 'rituele moord'. Van ironie, distantie, de toon temperen of het 'letterkundig onderkoelde' wil hij niet weten; de hele literatuur kan wat hem betreft de pot op, omdat zij alles vervalst.

Deze overzichtelijkheid van haat en liefde blijkt in de uiteindelijke tekst geen stand te hebben gehouden. 'Bijna alles' is anders gelopen, lezen we al op de eerste bladzijde. Wat niet wil zeggen dat de literatuur nu alles heeft mogen vervalsen. De overzichtelijkheid is verdwenen uit de verteller zelf, die zich op een van de laatste bladzijden omschrijft als 'een woekering van tegenstrijdigheden'. Juist dan kan de distantie die bij schrijven en literatuur hoort, een groot voordeel zijn: zij helpt om orde te scheppen en niet, zoals Mettens vader, aan de ellende ten onder te gaan. Op vergelijkbare manier houdt zijn geliefde en bewonderde moeder zich overeind door - met ongebroken wilskracht - piano te spelen.

Gelukkig wordt de afstand nooit zo groot, dat de woede verdampt. Zeer herkenbaar zijn de nijdige, ironische of gelaten passages die Van Putten wijdt aan het reëel bestaande Nederlandse zorgstelsel met zijn hufterigheid en zijn bureaucratie. 'Het grote voordeel van de Nederlandse gezondheidsindustrie is dat de zieke de verschrikking van zijn kwaal vanzelf als bijzaak gaat beschouwen', vat de schrijver het sarcastisch samen. Zelfs een stemadvies ten faveure van Agnes Kant, in de Tweede Kamer actief tegen misstanden ter zake, ontbreekt niet.

Wat de afstand wèl met zich meebrengt is een iets andere visie op de vader. De haat verdwijnt, zodra de verteller inziet dat zijn vader het allemaal niet expres doet; de gekte heeft meer met 'natuur' dan met wil te maken. En dat niet alleen: als gevolg van vaders desertie in het uur van de hoogste nood komt achteraf alles op losse schroeven te staan. Was hij niet altijd al een slappeling geweest, een man zonder ambitie? En zit hetzelfde 'verliezersgen' niet ook in Mettens grootvader en jongere broer?

Mocht dat waar zijn, dan blijft hij wellicht ook zelf niet buiten schot, hoewel hij zich duidelijk meer als een zoon van zijn taaie moeder wenst te beschouwen. 'Ik heb

een woest karakter en neig naar hoogmoed', lezen we. De tekst van dit verslag spreekt het niet tegen, getuige Mettens afkeer van *losers* en hulpelozen, maar toch, hij realiseert zich dat sommigen daarvan, al was het maar vanwege de familiebanden, hem ook nabij staan. Onwillekeurig krijgt het schrijven zo iets dubbelzinnigs: het is een middel om zijn eigen geestelijke gezondheid te bewaren én het wordt een omweg voor wat hij, ondanks 'gevoelsarmoede', nog aan compassie kan opbrengen met zijn falende vader.

In dit licht is het niet zo verwonderlijk dat Metten geen enkel plezier beleeft aan de 'overwinning' op zijn vader (daarnaast is er natuurlijk geen reden tot plezier vanwege de naderende dood van de moeder). Dat hij desondanks het woord 'overwinning' gebruikt, is veelzeggend. Hij is van beiden de sterkste gebleken. Op het eerste gezicht past dat helemaal binnen zijn beeld van de 'natuur', waarin zonen nu eenmaal met hun vaders strijden. Maar als die overwinning ook nog zijn 'laatste houvast' wordt genoemd, dan moet er toch meer aan de hand zijn. Gaat het niet om een poging heimelijke schuldgevoelens onder de duim te houden, is hij - uit liefde voor zijn moeder - niet te hard geweest voor zijn vader? Zelf heeft Metten (als foetus al de oorzaak van het huwelijk van zijn ouders) ons bij voorbaat gewaarschuwd: 'Schuld is een fascinerend gif. Zo alomvattend'.

Het fascinerende van dit boek is dat Van Putten alle tegenstellingen op zo'n vanzelfsprekende, zij het onverminderd karaktervolle manier heeft verwerkt, dat het geheel moeiteloos tot leven komt. Stijl is temperament bij deze schrijver, in woorden gevangen. Rauw en weerbarstig (het 'ontvelde samenzijn' van zijn vader en moeder slaat ook op dit schriftelijke *tête à tête* met zichzelf) spreekt Metten zijn innerlijke verwarring uit, terwijl het 'verslag' tegelijkertijd zijn worsteling is om de verwarring te boven te komen. Het is niet in de laatste plaats deze paradox die de boel onder hoogspanning zet. Ook als alles verzonnen zou zijn, staat er veel op het spel. En omdat de wereld van Bas van Putten geen ruimte laat voor onverschilligheid, kan het haast niet anders of ook de lezer krijgt daar een gevoelige schok van mee.

(*NRC Handelsblad*, 4-2-2005)